

ADVIES VOOR RICHTLIJNEN VOOR DE
INHOUD VAN HET MILIEU-EFFECTRAPPORT
GOLFBAAN SYBROOK TE ENSCHEDE

194-31
11 november 1988

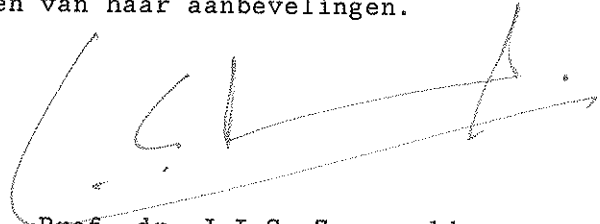
CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Advies

Advies voor richtlijnen voor de inhoud van het milieu-effectrapport
Golfbaan Sybrook te Enschede / Commissie voor de Milieu-effectrapportage.
Utrecht : Commissie voor de Milieu-effectrapportage
ISBN 90-5237-012-5
SISO 614.62 UDC [504.064.2:[725.826:796.352]](492*7500)
Trefw.: milieu-effectrapportage ; Enschede / golfbanen ; Enschede.

2. Op grond van de behoefteeraming in de partiële herziening van het streekplan wordt verwacht dat de uitbreiding van het aantal golfbanen in overeenstemming zal zijn met de toename in belangstelling voor de golfsport. Uit het recent verschenen behoefteeramingrapport van de Nederlandse Golf Federatie blijkt, dat niet zozeer de omvang van het aanbod als wel de ruimtelijke spreiding van de initiatieven in de toekomst exploitatieproblemen voor diverse golfvoorzieningen zullen kunnen opleveren. De Commissie beveelt dan ook aan om bij de beschouwing van het doel van de voorgenomen activiteit aandacht te besteden aan deze problematiek in relatie tot de voorgenomen activiteit.
3. Tijdens het opstellen van haar advies bleek het de Commissie dat, voorafgaand aan dit initiatief, het bevoegde gezag reeds een locatie-studie naar verschillende golfbaanlocaties rond Enschede heeft verricht. Naar de mening van de Commissie bevat deze studie relevante informatie voor de besluitvorming over de voorgenomen activiteit. De Commissie adviseert om in elk geval de conclusies uit deze locatiestudie en de besluitvorming daarover in het MER op te nemen en verder gebruik te maken van de reeds verzamelde informatie.

De Commissie hoopt met dit advies een constructieve bijdrage te hebben geleverd aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal ook gaarne vernemen op welke wijze U gebruik wilt maken van haar aanbevelingen.

Prof. dr. J.I.S. Zonneveld,
voorzitter van de werkgroep
m.e.r golfbaan Sybroek te Enschede.

ADVIES VOOR RICHTLIJNEN VOOR DE INHOUD VAN
HET MILIEU-EFFECTRAPPORT GOLFBAAN SYBROOK TE ENSCHEDE

Advies op grond van artikel 41 n, eerste lid, van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (Regelen met betrekking tot milieu-effectrapportage) inzake de richtlijnen voor de inhoud van het milieu-effectrapport ten behoeve van de besluitvorming over de voorgenomen aanleg van een golfbaan op het landgoed "Het Sybrook" te Enschede.

Uitgebracht aan het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Enschede, door de Commissie voor de milieu-effectrapportage, namens deze,

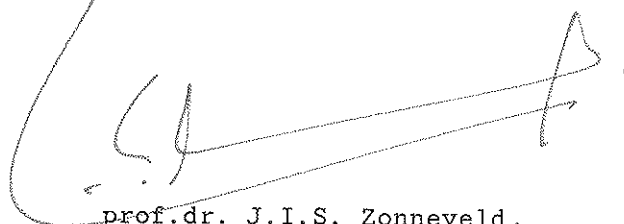
de werkgroep m.e.r. "golfbaan Sybrook",

de secretaris,

drs. M. Buitenkamp

de voorzitter,

prof.dr. J.I.S. Zonneveld,

Utrecht, 11 november 1988

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
1. INLEIDING	1
2. SAMENVATTING VAN HET ADVIES	2
3. PRESENTATIE VAN HET MER	5
4. PROBLEEMSTELLING EN DOEL	6
5. DE VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN DE REDELIJKERWIJS IN BESCHOUWING TE NEMEN ALTERNATIEVEN	7
5.1 De voorgenomen activiteit	7
5.2 Referentie	8
5.3 Alternatieven	9
5.4 Het alternatief waarbij de beste bestaande mogelijk- heden ter bescherming van het milieu worden toegepast	10
6. TE NEMEN EN EERDER GENOMEN BESLUITEN	12
7. BESTAANDE TOESTAND VAN HET MILIEU EN DE TE VERWACHTEN ONTWIKKELINGEN VAN DAT MILIEU	14
8. BESCHRIJVING VAN DE GEVOLGEN VOOR HET MILIEU	16
8.1 Algemeen	16
8.2 Effecten op de geomorfologische gesteldheid en bodemgesteldheid	16
8.3 Effecten op de (geo)hydrologische gesteldheid (grond- en oppervlaktewater)	16
8.4 Effecten op flora, vegetatie en fauna	17
8.5 Landschap	18
8.6 Effecten met betrekking tot belevingsaspecten	18
8.7 Overige effecten	18
9. VERGELIJKING VAN DE ONDER HOOFDSTUK 7 AANGEDUIDE TE VERWACHTEN ONTWIKKELINGEN VAN HET MILIEU MET DE BE- SCHREVEN GEVOLGEN VOOR HET MILIEU VAN ELK VAN DE IN BESCHOUWING GENOMEN ALTERNATIEVEN	20
10. OVERZICHT VAN DE LEEMTEN IN KENNIS EN INFORMATIE	20
11. EVALUATIE ACHTERAF	21
12. SAMENVATTING VAN HET MER	21

BIJLAGEN

1. Brief van het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Enschede d.d. 14 september 1988, aan de Commissie voor de milieu-effectrapportage met verzoek om advisering.
2. Openbare bekendmaking van de start van de m.e.r.-procedure in de Twentse Courant van 15 september 1988.
3. Samenstelling van de werkgroep van de Commissie voor de milieu-effectrapportage.
4. Lijst van inspraakreacties.

1. INLEIDING

In de brief van 14 september 1988 (bijlage 1) heeft de gemeenteraad van Enschede (verder te noemen het bevoegd gezag), de Commissie voor de milieu-effectrapportage uitgenodigd advies uit te brengen over het geven van richtlijnen inzake de inhoud van het Milieu-effectrapport (MER) in verband met de voorgenomen aanleg van een 18-holes golfbaan op het landgoed "het Sybrook" in genoemde gemeente.

Aanleiding tot dit verzoek was de mededeling op 26 augustus 1988 van J. Scholten, dat hij voornemens is een verzoek in te dienen tot het nemen van een besluit bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport gemaakt dient te worden.

Dat besluit heeft betrekking op het vaststellen van een gewijzigd bestemmingsplan, waardoor het mogelijk zal worden een golfbaan aan te leggen op het landgoed "het Sybrook". De mededeling van de initiatiefnemer was vergezeld van een beschrijving van de voorgenomen activiteit.

Met de openbare bekendmaking op 15 september 1988 (bijlage 2) is de m.e.r.-procedure formeel van start gegaan.

Het milieu-effectrapport zal dienen ter onderbouwing van de besluitvorming omtrent het opnieuw vast te stellen bestemmingsplan. Het doel van het advies van de Commissie is de milieu-aspecten van de voorgenomen aanleg van de golfbaan af te bakenen en de gewenste inhoud van het MER aan te geven.

Het advies is opgesteld door een werkgroep uit de Commissie voor de m.e.r. De samenstelling van deze werkgroep is weergegeven in bijlage 3. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt daarom verder in dit advies "de Commissie" genoemd. Vertegenwoordigers van de Commissie, het bevoegd gezag en de initiatiefnemer wisselden op 4 november 1988 van gedachten naar aanleiding van een concept-advies.

In de volgende hoofdstukken worden de belangrijkste vragen en aandachtspunten genoemd waarop het MER volgens de Commissie ten behoeve van de besluitvorming antwoord zal moeten geven dan wel zal moeten ingaan. Hierbij zijn de inhoudseisen voor een MER volgens artikel 41 j van de wet inzake m.e.r. gevolgd.

Bij de opstelling van het advies zijn de binnengekomen inspraakreacties mede in beschouwing genomen (zie bijlage 4).

2. SAMENVATTING VAN HET ADVIES

De initiatiefnemer heeft het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Enschede medewerking gevraagd bij de aanleg van een golfbaan op het landgoed "het Sybrook" in Enschede. De gemeente Enschede zal hiertoe het bestemmingsplan moeten herzien.

Het milieu-effectrapport (MER) zal dienen ter onderbouwing van de besluitvorming omtrent het opnieuw vast te stellen bestemmingsplan.

Het doel van het onderhavige advies van de Commissie voor de milieu-effectrapportage is de milieu-aspecten van de voorgenomen activiteit en mogelijke alternatieven af te bakenen en de gewenste inhoud van het MER aan te geven. De belangrijkste onderdelen van dit advies zijn hierna samengevat in de vorm van een aantal punten waaraan het milieu-effectrapport ten behoeve van de besluitvorming aandacht zal moeten geven.

Presentatie van het MER (hoofdstuk 3)

De milieugevolgen van de voorgenomen activiteit en de alternatieven zullen overzichtelijk gepresenteerd moeten worden. Achtergrondgegevens kunnen in bijlagen opgenomen worden.

Probleemstelling en doel (hoofdstuk 4)

- Aangegeven moet worden welke ontwikkelingen de initiatiefnemer tot de huidige plannen gebracht hebben,
- Bij de formulering van het doel van de voorgenomen activiteit moet de behoeftenraming voor de golfsport aan de orde komen.

De voorgenomen activiteit en de alternatieven (hoofdstuk 5)

Bij de beschrijving van de voorgenomen activiteit en de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven moet aandacht besteed worden aan:

- De beoogde locatie, de voorgenomen inrichting; de werken en werkzaamheden in de bouw- en aanlegfase alsook de fasering van die werken, de bijstellingsmogelijkheden die open worden gehouden, het gebruik en beheer in de exploitatiefase, de mogelijkheden voor recreatief medegebruik en de wijze van behandeling van onvoorziene milieu-effecten (paragraaf 5.1).
- De beschrijving van de ontwikkelingen met betrekking tot inrichting, gebruik en beheer van het gebied, indien de voorgenomen activiteit niet zou plaatsvinden: de referentie of ook wel het "nul-alternatief" (paragraaf 5.2.).
- De motivatie van de keuze en de beschrijving van de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven, die door een wisselende combinatie van onderstaande aspecten tot stand kunnen komen (paragraaf 5.3);
  - Locatie-aspecten: de exacte begrenzing van het complex en de ligging en inpassing in het landgoed;
  - Inrichtingsaspecten: cultuurtechnische maatregelen, bebouwing en vormgeving, begeleidend aan te leggen groenvoorzieningen, zonering naar de intensiteit van het grondgebruik;
  - Gebruiks- en beheersaspecten: het al dan niet organiseren van grote evenementen, groenvoorzieningen, waterpartijen.

- Het alternatief waarbij de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu worden toegepast. Dit betreft een combinatie van de locatie-, inrichtings-, beheers- en gebruiksvarianten, waarbij
  - a. bestaande waarden van natuur en landschap zoveel mogelijk worden ontzien;
  - b. bodem, oppervlaktewater en grondwater zo min mogelijk worden aangetaast;
  - c. compenserende maatregelen worden getroffen, voorzover schade aan natuur en landschap onvermijdelijk is;
  - d. nieuwe mogelijkheden voor natuurontwikkeling en landschapsbouw worden aangegrepen (paragraaf 5.4).

Te nemen en eerder genomen besluiten (hoofdstuk 6)

Te nemen en eerder genomen overheidsbesluiten welke randvoorwaarden stellen of beperkingen opleggen aan het betreffende besluit waarvoor het MER wordt opgesteld, moeten vermeld worden.

Het bestaande milieu (hoofdstuk 7)

De bestaande toestand van het milieu en de te verwachten ontwikkelingen van dat milieu van het studiegebied moeten beschreven worden op basis van:

- a. abiotische kenmerken zoals de geohydrologische en geomorfologische gesteldheid, de bodemgesteldheid en de oppervlaktewaterkwaliteit;
- b. biotische kenmerken, flora, fauna, ontwikkelingspotenties van de vegetatie in relatie met abiotische factoren;
- c. huidig bodemgebruik;
- d. landschap: visueel ruimtelijke en cultuurhistorische kenmerken;
- e. autonome ontwikkelingen: bosbouw, recreatie, mestwetgeving.

Beschrijving van de gevolgen voor het milieu (hoofdstuk 8)

Bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en de alternatieven zijn van belang:

- effecten op de geomorfologische gesteldheid en bodemgesteldheid (paragraaf 8.2);
- effecten op de (geo)hydrologische gesteldheid (grond- en oppervlaktewater (paragraaf 8.3);
- effecten op de flora, vegetatie en fauna (paragraaf 8.4);
- effecten op het landschap (paragraaf 8.5);
- effecten m.b.t. belevingsaspecten (paragraaf 8.6);

Ook consequenties voor agrarische activiteiten en de daarmee samenhangende milieu-effecten, alsmede effecten van activiteiten die ontstaan als gevolg van de voorgenomen activiteit en veranderingen in recreatieve druk behoren bij de effectbeschrijving te worden betrokken (paragraaf 8.7).

Vergelijking van de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en de in beschouwing genomen alternatieven (hoofdstuk 9)

De gevolgen voor het milieu van de verschillende alternatieven en de voorgenomen activiteit moeten met elkaar en met de autonome ontwikkeling van het milieu vergeleken worden. De normen en streefwaarden van het milieubeleid alsook de kaders van de ruimtelijke ordening moeten bij deze vergelijking betrokken worden.

Een overzicht van leemten in kennis en informatie (hoofdstuk 10)

In hoeverre onzekerheden en onnauwkeurigheden in voorspellingsmethoden, gebruikte gegevens en te verwachten milieugevolgen zijn blijven bestaan moet aangegeven worden.

De betekenis van de leemten in kennis en informatie voor de besluitvorming dient eveneens te worden vermeld.

Evaluatie achteraf (hoofdstuk 11)

Het MER zal een aanduiding kunnen bevatten van het evaluatieprogramma dat zal worden opgesteld.

Een samenvatting van het MER (hoofdstuk 12)

De hoofdpunten uit het MER zullen in de samenvatting moeten worden gepresenteerd.

3. PRESENTATIE VAN HET MER

De rol van milieu-effectrapportage (m.e.r.) in de besluitvorming over een voorgenomen activiteit maakt het noodzakelijk dat het Milieu-effectrapport (MER) toegankelijk en begrijpelijk is voor een breed samengesteld gezelschap van betrokkenen: besluitvormende organen, adviserende deskundigen en derden die via de daarvoor bestaande procedures hun invloed willen doen gelden. Elk van deze doelgroepen moet uit het MER de relevante informatie kunnen afleiden, en wel zodanig dat men deze informatie ook kan hanteren en desgewenst verifiëren. Dit stelt hoge eisen aan de presentatie van het MER. In verband hiermee beveelt de Commissie het volgende aan:

- De milieugevolgen van de voorgenomen activiteit en de alternatieven zullen overzichtelijk gepresenteerd en voor alle betrokken partijen toegankelijk moeten zijn. In het MER dient te worden ingegaan op de bij derden levende vragen omtrent het project, zoals die in het kader van de inspraak naar aanleiding van de Startnotitie naar voren zijn gekomen. Te sterke vereenvoudigingen enerzijds en slechts voor ingewijden toegankelijke vaktaal anderzijds behoren te worden vermeden. Belangrijke keuzen, gemaakt tijdens de opstelling van het MER, dienen duidelijk naar voren te komen.
- Het is wenselijk het MER beknopt van opzet te houden en het te voorzien van een goed op de inhoud afgestemde samenvatting. Van belang zijnde leemten in kennis dienen ook in de samenvatting te worden weergegeven.
- Het verdient aanbeveling om de achtergrondgegevens die de conclusies, voorspellingen en keuzes onderbouwen niet in het MER zelf te vermelden, maar zulke informatie in bijlagen op te nemen.
- Achtergrondgegevens die noch in het MER zelf, noch in bijlagen worden opgenomen, dienen wel beschikbaar te zijn voor geïnteresseerden. In het MER en in eventuele bijlagen dient ernaar te worden verwezen.
- Een verklarende begrippenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst zijn in verband met de leesbaarheid van belang.

4. PROBLEEMSTELLING EN DOEL

Een MER bevat tenminste: een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd (art 41 j, lid 1, sub a van de Wabm).

Het MER dient een overzicht te bevatten van de ontwikkelingen die de initiatiefnemer tot de huidige plannen hebben gebracht. De ontwikkelingen op de markt, waarop de initiatiefnemer wil gaan opereren en het maatschappelijk belang van de aanleg van de golfbaan in relatie tot de reeds bestaande banen dient besproken te worden. Aangegeven moet worden van welke behoefteeraming en geografische herkomst wordt uitgegaan. Hierbij moet rekening gehouden worden met de bereidheid om een grote afstand af te leggen voor het beoefenen van golfsport. Voor de onderbouwing van deze informatie kan goed gebruik worden gemaakt van de recent verschenen studie naar het aanbod van en de behoefte naar golfvoorzieningen in Nederland[1].

De formulering van het doel van het project is bepalend voor het kader waarbinnen alternatieven (redelijkerwijs in beschouwing te nemen middelen om het doel te bereiken) dienen te worden beschreven. Een duidelijke en operationele omschrijving van het doel is dan ook noodzakelijk. Gelet op de besluitvorming kan het van belang zijn hierbij aan te geven hoe de exploitatiemogelijkheden van het landgoed zijn.

---

1 "Behoeftte-onderzoek golfsport Nederland", een studie in opdracht van de Nederlandse Golf federatie, uitgekomen in 1988.

5. DE VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN DE REDELIJKERWIJS IN BESCHOUWING TE NEMEN ALTERNATIEVEN

Het MER bevat tenminste: een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen (art. 41 j, lid 1, sub b van de Wabm).

In het MER moeten de voorgenomen activiteit en de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven worden beschreven en uitgewerkt, voor zover deze relevant zijn voor de besluitvorming. De voorgenomen activiteit is de keuze van de initiatiefnemer uit (elementen van) de verschillende alternatieven. Plannen waarbij het doel dat met de voorgenomen activiteit wordt nagestreefd onvoldoende kan worden bereikt worden niet als in beschouwing te nemen alternatieven aangemerkt.

De partiële herziening van het streekplan Twente, waarmee het provinciale golfbanenbeleid nader wordt vastgelegd, geeft in dit verband twee belangrijke aanduidingen:

1. "Wanneer golfbanen in bosgebieden worden aangelegd, zal er als regel een verplichting tot herplant aan worden verbonden. Herplant dient plaats te vinden in goed beheersbare eenheden op naar functie en plaats zinvolle wijze"
2. "Indien landgoederen worden betrokken bij de aanleg van een golfterrein dient zorgvuldig te worden bezien of cultuurhistorisch en landschappelijk waardevolle structuren daardoor niet worden aangetast".

Beide aspecten zullen in de beschrijving van de voorgenomen activiteit en alternatieven voldoende aandacht moeten krijgen, opdat het MER duidelijk maakt op welke wijze deze beleidsvoornemens bij de aanleg en inrichting van de golfbaan ingepast zullen worden.

5.1 De voorgenomen activiteit

De beschrijving van de voorgenomen activiteit zal betrekking moeten hebben op:

- de beoogde locatie: de ligging in het landgoed, de ligging ten opzichte van bossen, wegen, bewoningskernen, agrarische bedrijven, natuurgebied, recreatiegebied en militaire terreinen;
- de voorgenomen inrichting: de plaats, omvang en vormgeving van de te realiseren voorzieningen; dit betreft zowel voorzieningen voor de specifieke functie van de afzonderlijke onderdelen (b.v. golfterrein, wegen, ontsluiting van het terrein, verkeerstechnische voorzieningen) alsook geleidende, accentuerende, verfraaiende of camouflerende voorzieningen (b.v. grasvelden, groenstroken); andere inrichtingsmaatregelen, te treffen in het kader van "compensatie" van te verliezen natuurwaarden (natuurtechnische milieubouw, natuurontwikkeling) en met het oog op de bescherming van het milieu; cultuurtechnische maatregelen ten behoeve van de waterhuishouding en bodem;

- de werken en werkzaamheden in de bouw- en aanlegfase en de fasering volgens welke deze werkzaamheden zullen worden uitgevoerd: grondverzet, ingrepen in de waterhuishouding, te gebruiken machines en installaties, bouwverkeer, duur en periode van de werkzaamheden, volgorde;
- de bijstellingsmogelijkheden die men voor de realisering van de verschillende fasen open wil houden: de mogelijke aard en omvang daarvan alsook de procedure volgens welke tot bijstelling zal kunnen worden besloten;
- het gebruik en beheer in de exploitatiefase: aard van de exploitatie-opzet (openbaar, commercieel, besloten), gemiddelde en piek-bezoekers-aantallen, bezettingsgraad, circulatiefactor, piekintensiteiten van automobielen, omvang en beheer van afvalstromen;
- het beheer van de groenvoorzieningen: maaibeheer, bemesting, beregning, gebruik bestrijdingsmiddelen e.d.;
- de mogelijkheden die overblijven voor recreatief medegebruik van het terrein door anderen dan golfliedhebbers;
- de wijze van behandeling van onvoorziene milieu-effecten en calamiteiten: de te volgen procedures en de eventueel te treffen voorzieningen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de mogelijkheid dat de milieu-effecten van het voorziene gebruik van de baan in ernstige mate nadeliger blijken te zijn dan was voorspeld. Daarnaast kunnen zich tijdens de exploitatie onvoorziene ontwikkelingen (bijvoorbeeld een veel grotere toeloop dan was verwacht) of voor het milieu relevante calamiteiten voordoen, die het milieu van het landgoed beïnvloeden of maatregelen ter bescherming van het golfterrein nodig maken die invloed hebben op het milieu.

Dit alles voorzover het van belang kan zijn voor de beschrijving en beoordeling van de milieu-effecten in het kader van de aan de orde zijnde besluitvorming en voorzover er reeds in dit stadium van de planvorming inzicht in kan worden gegeven.

5.2. Referentie

Ter vergelijking dient te worden beschreven wat er zou gebeuren als de voorgenomen activiteit niet zou plaatsvinden en de huidige bestemming van de verschillende onderdelen van het gebied in wezen niet zou veranderen. De dan voorkomende situatie t.a.v. inrichting, gebruik en beheer, ook wel aangeduid als "nul-alternatief", dient als referentie in de studie te worden opgenomen. Te denken valt aan ontwikkelingen op het gebied van de bosbouw en de mestwetgeving.

De referentiesituatie is weliswaar geen alternatief in de betekenis van een effectief middel om het gestelde doel te bereiken, maar kan, mede tegen de achtergrond van hetgeen in het MER naar voren zal komen over de milieu-implicaties van de voorgenomen activiteit en van de alternatieven, wel degelijk een rol spelen bij de besluitvorming.

5.3. Alternatieven

De keuze van de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven en varianten moet in het MER zorgvuldig worden gemotiveerd. De alternatieven zullen wat betreft diepgang en detaillering vergelijkbaar moeten zijn. In het MER moet worden aangegeven hoe en in welke mate het gestelde doel van het voornemen kan worden bereikt met behulp van elk van de beschouwde alternatieven. De onder 5.1 genoemde onderdelen dienen per alternatief aan de orde te komen op de daar aangegeven wijze. De alternatieven kunnen naar verschillende aspecten uitgewerkt worden: locatie-, inrichting- en gebruiks- en beheersaspecten. Het is niet de bedoeling voor al deze aspecten aparte alternatieven te ontwikkelen. De te presenteren alternatieven kunnen echter worden samengesteld door de verschillende varianten per aspect met elkaar te combineren.

Locatie-aspecten:

Locatie-alternatieven hebben een beperkte betekenis bij de besluitvorming over de wijziging van het bestemmingsplan dat voorziet in de aanleg van een golfbaan. In dit verband wil de Commissie echter wijzen op de locatie-keuzestudie, die voorafgaand aan het onderhavige initiatief is uitgevoerd. Voor de besluitvorming over de voorgenomen activiteit is het goed een beschrijving te geven van dit onderzoek en de daaruit afgeleide conclusies.

Relevante locatie-alternatieven kunnen binnen het landgoed gezocht worden en hebben betrekking op de exacte begrenzing van het golfcomplex als geheel, het ruimtebeslag en op de ligging en inpassing van bepaalde onderdelen. Het locatie-alternatief, waarbij de golfbaan zoveel mogelijk op de landbouwgronden van het landgoed aangelegd wordt, de Jufferbeek en begeleidende vegetaties zoveel mogelijk worden veiliggesteld^[2] en tevens zo min mogelijk bos wordt gekapt, verdient, naar de mening van de Commissie, een nadere studie.

Inrichtingsaspecten:

Onderdelen van het project kunnen, ook als de locatie ervan vaststaat, op uiteenlopende manieren worden gerealiseerd. Daarbij valt te denken aan varianten op het inrichtingsplan wat betreft:

- cultuurtechnische maatregelen ten behoeve van wegen, ontsluiting van het terrein, waterhuishouding en golftechnische voorzieningen.
- het bebouwde en onbebouwde oppervlak binnen het complex; materiaalkeuze en vormgeving van gebouwen en bouwwerken; hoogteligging en uitvoering van het terrein; padenstelsels; parkeerfaciliteiten;
- de begeleidende groenvoorzieningen zoals: omvang, inrichting en uitvoering van bosschages, singels, waterpartijen en grasvelden (open/gesloten, geaccidenteerd/vlak, de hoeveelheid te kappen bos, al of niet ingrijpen in bestaand reliëf, al of niet uitgaan van bestaande landschapsstructuur, accentuerend of camouflerend);

---

2 Zie ook inspraakreactie nr. 3, bijlage 4.

- het aanbrengen van zoneringen naar intensiteit van het terreingebruik, zoals bijvoorbeeld een scheiding naar:
  - * intensief gebruik: parkeervoorzieningen, het clubgebouw, de zone daar rondom en de ontsluitingsweg(en);
  - * extensief gebruik: wandelpaden, fietspaden en fairways als buffer naar meer kwetsbare zones met hoge natuurwaarden en landschappelijk waardevolle elementen binnen het plangebied c.q. studiegebied, waar geen recreatie mogelijk is of slechts sprake kan zijn van recreatief medegebruik.

Inrichtingsvarianten met een zo compact mogelijke opzet, een minimum aan ruimtebeslag en een concentratie van de intensief te gebruiken voorzieningen (clubgebouwen, drivingrange, parkeerplaatsen) bij de huidige ontsluitingswegen zouden als alternatief kunnen worden opgenomen.

Gebruiks- en beheersaspecten

Heeft de inrichting eenmaal plaatsgevonden, dan kan het gebruik en beheer in sommige gevallen nog op verschillende, met het oog op de besluitvorming relevante, manieren worden geregeld. Gedacht kan worden aan:

- het al dan niet organiseren van grote evenementen (open golfwedstrijden), het reguleren van het aantal bezoekers/spelers^[3];
- gebruik en beheer van groenvoorzieningen: mechanische of chemische onkruidbestrijding, mate en wijze van bemesting, mate waarin en wijze waarop wordt gemaaid, gekapt en beplant, beregend, bestrijdingsmethoden van ongedierte en schimmels. Dit alles uitgesplitst naar de verschillende onderdelen (greens, tees, fairways etc.);
- beheer van eventueel aan te leggen waterpartijen, welke al of niet als waterhazard dienst doen.

5.4. Het alternatief waarbij de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu worden toegepast

Het zogeheten meest-milieuvriendelijke alternatief dient volgens art. 41j, lid 3 van de Wet in ieder MER te worden beschreven. Het betreft hier in wezen een combinatie van die (reeds behandelde) locatie-, inrichtings-, beheers- en gebruiksvarianten die, binnen de randvoorwaarde dat het doel van het project wordt gerealiseerd, aan de volgende uitgangspunten voldoet:

- bestaande waarden van natuur en landschap worden zoveel mogelijk ontzien;
- bodem, oppervlakte- en grondwater worden zo min mogelijk aangetast en/of belast met verontreinigende stoffen;
- voorzover schade aan natuur en landschap onvermijdelijk is worden elders extra voorzieningen aangebracht voor de verhoging van natuurwaarden in het gebied;

---

3 Zie ook inspraakreactie nr. 4, bijlage 4.

- nieuwe mogelijkheden voor natuurontwikkeling en landschapsbouw worden zoveel mogelijk aangegrepen;

Wat betreft de inrichting en het beheer bestaat er een veelheid van mogelijkheden om de kwaliteit van het milieu zoveel mogelijk te ontzien c.q. te bevorderen.

6. TE NEMEN EN EERDER GENOMEN BESLUITEN

Het MER bevat tenminste: een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt en een overzicht van de eerder genomen besluiten van overheidsorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven (art. 41 j, lid 1, sub c van de Wabm).

In het MER wordt vermeld ten behoeve van welk besluit het MER is opgesteld en door wie of welke overheidsinstanties dit besluit zal worden genomen. In dit verband zal aangegeven moeten worden welke mate van detail bij het op te stellen bestemmingsplan gehanteerd zal worden: zullen er stringente bestemmingsplanvoorschriften of ruime uitvoeringsbevoegdheden voor het College van Burgemeester en Wethouders in worden aangegeven?

Tevens wordt beschreven volgens welke procedure het besluit zal worden voorbereid en genomen en welke adviesorganen en -instanties daarbij formeel en informeel betrokken zijn. Voorts dient te worden vermeld welke ter zake doende overheidsbesluiten reeds zijn genomen en welke openbaar gemaakte beleidsvoornemens beperkingen kunnen opleggen of randvoorwaarden stellen aan het betreffende besluit waarvoor het MER wordt opgesteld, dit onder vermelding van de status van deze besluiten. Tenslotte dient te worden aangegeven welke in verband met het project en de milieu-effecten daarvan relevante besluiten in een later stadium nog zullen (moeten) worden genomen.

Om te kunnen bepalen welke randvoorwaarden of beleidsindicaties gelden voor de vaststelling van het bestemmingsplan dient in het MER aandacht te worden besteed aan tenminste[4] de volgende beleidsvoornemens en -documenten:

- Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud;
- Structuurschema Openluchtrecreatie;
- Nota Landelijke Gebieden;
- Meerjarenplan Bosbouw;
- Streekplan Twente en in procedure zijnde partiële herziening van dit streekplan;
- Toeristisch Recreatief Ontwikkelingsplan (TROP) Overijssel;
- Bestemmingsplan buitengebied van Enschede en aangrenzende gemeenten;
- Raadsbeluit Gemeente Enschede 28 maart 1987 inzake locatie golfbaan;
- Behoeftte-onderzoek Golfsport Nederland;
- eventuele documenten inzake golfbanen die van invloed kunnen zijn op het welslagen van het onderhavige project of daardoor kunnen worden beïnvloed;
- de gebods- en verbodsbepalingen van de Keur van het waterschap[5].

---

4 Zie ook inspraakreactie nr. 3, bijlage 4.

5 Zie ook inspraakreactie nr. 4, bijlage 4.

Met het oog op de besluiten die in verband met het project in een later stadium zullen worden genomen zijn vooral vergunningenprocedures van belang, in het bijzonder op grond van:

- Wet Ruimtelijke Ordening;
- Ontgrondingenwet;
- Boswet;
- Wet Verontreining Oppervlaktewateren;
- Hinderwet;
- Natuurschoon Wet.

7. BESTAANDE TOESTAND VAN HET MILIEU EN DE TE VERWACHTEN ONTWIKKELINGEN VAN DAT MILIEU

Het MER bevat tenminste: een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien die activiteit noch de alternatieven worden ondernomen (art. 41 j, lid 1, sub d van de Wabm)

De bestaande toestand van het milieu dient te worden beschreven voorzover van belang voor de voorspelling van de gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en alternatieven.

Voor de beoordeling van de gevolgen van de activiteiten is ook een beschrijving van de te verwachten autonome ontwikkeling van het milieu, indien de activiteit niet zal worden ondernomen (zie ook 5.2), van belang. Onzekerheden bij deze beschrijving dienen duidelijk te worden aangegeven. Het verdient aanbeveling om de beschrijving op te bouwen aan de hand van een aantal indicatoren voor milieu-omstandigheden en de veranderingen daarin. Aan de hand daarvan kan de toekomstige ontwikkeling van het milieu systematisch worden gevolgd. Hierbij valt met name te denken aan de samenstelling van levensgemeenschappen met speciale aandacht voor indicatorsoorten, alsook de kwalitatieve en kwantitatieve aspecten van het grond- en oppervlaktewater.

In het algemeen kan worden gesteld dat de omvang van het studiegebied wordt bepaald door de redelijkerwijs te verwachten reikwijdte van de effecten. Per milieu-aspect (water, mate van verstoring etc.) kan de omvang van het beïnvloedingsgebied verschillen en (deels) buiten de golfbaanlocatie liggen[6].

De Commissie vraagt in het MER voor de volgende aspecten van het studiegebied de aandacht:

a. Abiotische kenmerken

- geomorfologische gesteldheid, bodemgesteldheid;
- geohydrologische gesteldheid, met name van het ondiepe pakket (keileemdtepte), grondwatertrappen, grondwaterkwaliteit in relatie tot huidig landgebruik en tot de natuurlijke grondwatersamenstelling, grondwaterstromingspatronen met name van het ondiepe grondwater, zowel in horizontale als in verticale zin;
- oppervlaktewaterhuishouding; afvoercharacteristiek van de beek, oppervlaktewaterkwaliteit, (ook die van de aanwezige poel);
- ontwikkelingspotenties: de gesteldheid van het milieu als uitgangspunt voor mogelijke vergroting van de natuurlijke rijkdom (macro- en microgradiënten in bodem en grondwater, landschapsoecologische samenhangen).

---

6 Zie ook inspraakreactie nr. 4, bijlage 4.

b. Biotische kenmerken

- flora: vegetatietypen, indicatorsoorten voor specifieke milieuecondities, met name in relatie tot de grondwaterhuishouding (ondiepe-diepe kwel), bijzondere soorten, uit oogpunt van o.a. zeldzaamheid en karakteristiekheid;
- fauna:
  - * soorten: voor gewervelden ook incidentele waarnemingen (bijvoorbeeld boommarters), eventueel dassenburchten en vleermuiskolonies; voor ongewervelden alleen bijzondere soorten;
  - * indicatorsoorten voor milieuecondities en levensgemeenschappen;
  - * functies van het gebied, (fourageer-, rust-, broed-, doortrek-en/of overwinteringsgebied) in het bijzonder de functie van de poel in het noord-westen van het gebied;
- ontwikkelingspotenties: de gesteldheid van de vegetatie in relatie tot het milieu en de mogelijke vergroting van de natuurlijke rijkdom.

De biotische kenmerken moeten gerelateerd worden aan abiotische kenmerken en antropogene factoren, zoals het huidige en toekomstige bemestingsniveau en het beheer.

c. Huidig bodemgebruik

Een beschrijving van de functies die het studiegebied op het moment vervult ten aanzien van natuurbehoud, bosbouw, landbouw, recreatie, verkeer, wonen:

- verwijzing naar een beheersplan, bedrijfsplan;
- openstellingsregeling voor de recreatie, huidig recreatief (mede)-gebruik naar vorm, spreiding en intensiteit, specifieke voorzieningen;
- huidig landbouwkundig gebruik met verdeling van gebruiksvorm (in ha of %), gebruik van bestrijdingsmiddelen, bemesting.

d. Landschap

Een beschrijving van visueel-ruimtelijke en cultuurhistorische kenmerken, relaties daartussen, dynamiek in de tijd.

e. Autonome ontwikkeling

Voor de beoordeling van de gevolgen van de realisering van het complex volgens de verschillende uit te werken alternatieven is niet alleen de nu bestaande toestand van het milieu van belang, maar vooral ook de te verwachten (autonome) ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit niet zou worden ondernomen (zie ook 5.2.). Te denken valt hierbij aan ontwikkelingen in de bosbouw, de recreatie en op het gebied van mestwetgeving.

Het is van belang het kaartmateriaal bij de beschrijving van de bestaande toestand van het milieu te presenteren op een afhankelijk van het in beschouwde aspect voldoende gedetailleerde schaal.

De aanwezigheid van gevoelige en kwetsbare objecten (zoals natuurgebieden, drinkwatervoorzieningen e.d.) in het studiegebied verdienen bij bovenstaande beschouwing bijzondere aandacht.

8. BESCHRIJVING VAN DE GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Het MER bevat tenminste: Een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de beschreven alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven (art. 41 j, lid 1, sub e van de Wabm).

8.1 Algemeen

De milieugevolgen zullen per alternatief verschillen. Zowel positieve als negatieve gevolgen voor het milieu dienen in het MER te worden aangegeven.

De te verwachten effecten dienen steeds te worden gerelateerd aan de bestaande toestand en de te verwachten ontwikkeling van het milieu. In het MER zal aangegeven moeten worden welke methoden en modellen gehanteerd zijn bij het maken van voorspellingen en welke mate van betrouwbaarheid aan deze methoden toegekend kan worden. In dit verband wijst de Commissie op de reeks Voorspellingsmethoden m.e.r. die in opdracht van de Ministeries van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en van Landbouw en Visserij is samengesteld.

In de beschrijving van effecten in het MER dient naar het oordeel van de Commissie de meeste nadruk te liggen op de effecten voor het landschap in het studiegebied (zowel de actuele waarden als de ontwikkelingsmogelijkheden), alsook op de effecten voor flora en fauna. Deze effecten dienen adequaat en, indien de effecten van de alternatieven van elkaar verschillen, per alternatief te worden beschreven.

8.2 Effecten op de geomorfologische gesteldheid en bodemgesteldheid

De beschrijving van de effecten in het studiegebied als gevolg van:

- veranderingen in de geomorfologische gesteldheid, door bijv. het opwerpen van heuvels, egaliseren, afvlakken of het aanbrengen van taluds, het aanbrengen van gebiedsvreemde materialen;
- veranderingen in bodemlagen en bodemopbouw (bijvoorbeeld t.g.v. grondverzet) welke kunnen leiden tot veranderingen in de waterhuishouding;
- veranderingen in samenstelling van de bodem, als gevolg van toe/afnemende mineralisatie, bemesting, het gebruik van bestrijdingsmiddelen.

8.3 Effecten op de (geo)hydrologische gesteldheid (grond- en oppervlaktewater)

- veranderingen in het hydrologisch systeem, zowel wat betreft kwaliteit als kwantiteit (afvoer karakteristiek van de beek), als gevolg van cultuurtechnische maatregelen t.b.v. aanleg en beheer;
- veranderingen in aanwezige gradiëntsituaties, zoals de overgang droognat, kalkarm-kalkrijk, voedselarm-voedselrijk.

8.4 Effecten op flora, vegetatie en fauna

De beïnvloeding van actuele en potentiële biotische waarden[7] kan op verschillende wijzen gebeuren:

- door direct ruimtebeslag van de aan te leggen voorzieningen ten koste van bestaande waarden, zoals de omvorming van bestaande vegetatie in soortenarme graslanden en veranderingen in populatieomvang door kap, aanplant etc.;
- door veranderingen in het hydrologisch systeem, de (geo)morfologische gesteldheid en bodemopbouw, (veranderingen in de hoogteligging van delen van het terrein, toename van de hoeveelheid open water); deze veranderingen kunnen zich ook elders doen gelden (kwelgebieden); te denken valt aan effecten van verbetering van de ontwatering, door drainage, extra bemaling of definitieve grondwaterverlaging (mineralisatie); effecten van beregening, kwaliteit, kwantiteit en herkomst van beregeningswater;
- door veranderingen in stofconcentraties als gevolg van bemesting en gebruik van bestrijdingsmiddelen (welke via bodem, drainage e.d. in het grond- en oppervlaktewater terecht kunnen komen);
- door veranderingen van het micro-klimaat: de wijzigingen in geomorfologie, bodem, waterhuishouding en vegetatie kunnen veranderingen in temperatuur, luchtstroming, luchtvochtigheid en lichtintensiteit te weeg brengen;
- door veranderingen in de mate van betreding in het gehele studiegebied (beschadiging van de beplanting, verontreiniging door achtergelaten afval etc.);
- door het aantrekken en aanbrengen van bepaalde plant- en diersoorten (cultuurvolgers, concurrenten of concurrenten van de prooidieren), die meer kwetsbare soorten zouden kunnen verdringen;
- door veranderingen in het beheer van deze soorten (b.v. effecten van bestrijdingsmiddelen en bemesting op kwetsbare flora en fauna);
- door veranderingen in de rust (geluidniveau, recreatiedruk) in het gehele studiegebied;
- door veranderingen van ecologisch-infrastructurele aard: barrière-vorming (isolatie) enerzijds en anderzijds het tot stand brengen van refugia en barrièreverminderende voorzieningen in de vorm van (bijvoorbeeld) mantel- en zoomvegetaties;
- door het creëren van uitgangssituaties voor natuurontwikkeling, waardoor bijvoorbeeld herintroductie van voor het gebied karakteristieke diersoorten en vegetaties kan plaatsvinden.

Voor zover van toepassing dienen van deze veranderingen de effecten op de flora, vegetatie en fauna te worden aangegeven.

---

7 Zie inspraakreacties nrs. 4 en 6, bijlage 4.

8.5 Landschap

De realisering van de plannen betekent een zekere verandering van de bestaande geomorfologische, cultuurhistorische en visuele structuur. De aard van die verandering wordt niet alleen bepaald door de voorzieningen zelf, maar ook door de uitgangspunten voor de vormgeving ervan: is er sprake van camoufleren, van herkenbaar maken of zelfs van accentueren? Wordt uitgegaan van karakteristieke eigenschappen of wordt, al dan niet met gebruikmaking van elementen van het bestaande landschap, een nieuw landschap gecreëerd?

Ook kan het landschap worden beïnvloed als een verhoogd verkeersaanbod op wegen in de omgeving zou nopen tot aanpassing van die wegen.

De effecten van dergelijke veranderingen op het landschap moeten worden besproken.

8.6 Effecten met betrekking tot belevingsaspecten

De belevingsaspecten hangen samen met de aard van de activiteiten in het landelijke gebied, de aanwezigheid en herkenbaarheid van specifieke elementen en voorzieningen alsmede met de visueel ruimtelijke kenmerken zoals de geleiding en de schaal van het landschap. Ten aanzien van de gebouwde elementen moet worden aangegeven in hoeverre de vormgeving en het materiaalgebruik aansluiten bij de kenmerken van het bestaande streekeigen architectuur van het gebied in het algemeen en van het landgoed in het bijzonder. Evenzeer zal voor de beplantingselementen aangegeven moeten worden in hoeverre gebruik is gemaakt van soorten die van nature in het gebied voorkomen. Hiervoor zal het MER uitgangspunten dienen te geven.

De veranderingen in de ruimtelijke structuur dienen op het kaartmateriaal concreet te worden aangegeven. Van belang is hierbij de afwisseling van open ruimten, de begrenzing door massa-elementen (bossen, houtwallen), de maten en de lengte-breedte verhouding van de open ruimten.

8.7 Overige effecten

Tot deze categorie behoren de effecten als gevolg van eventuele veranderingen in de recreatieve druk op en nabij recreatieve voorzieningen elders (afname door concurrentie dan wel toename door overloop- en uitstralingseffecten) en veranderingen in de verkeerskundige situatie[8]. In hoeverre de voorgenomen activiteit van invloed zal zijn op de agrarische bedrijven en de daarmee samenhangende milieu-effecten in en rond het landgoed behoort ook aan bod te komen[9]. Ook de eventuele effec-

---

8 Zie ook inspraakreactie nr. 5, bijlage 4.

9 Zie ook inspraakreactie nr. 2, bijlage 4.

ten van activiteiten van particuliere ondernemers die optreden als gevolg van de voorgenomen activiteit in de periferie van het terrein en effecten van maatregelen ter bescherming van derden (bijvoorbeeld op de attractiviteit van het terrein voor niet-golfspelers) dienen daarbij aan bod te komen.

Er moet aandacht worden besteed aan eventuele synergistische en cumulatieve effecten, zoals bijvoorbeeld in de waterhuishouding: de combinatie van opstuwen, draineren en bemesten.

9. VERGELIJKING VAN DE ONDER HOOFDSTUK 7 AANGEDUIDE TE VERWACHTEN ONTWIKKELINGEN VAN HET MILIEU MET DE BESCHREVEN GEVOLGEN VOOR HET MILIEU VAN ELK VAN DE IN BESCHOUWING GENOMEN ALTERNATIEVEN

Een MER bevat tenminste: Een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven (art. 41 j, lid 1, sub f, Wabm).

De alternatieven moeten, althans wat hun milieu-aspecten betreft, in relatie worden gezien met de autonome ontwikkeling van het milieu, waarbij de kaders van de ruimtelijke ordening alsook normen en streefwaarden van het milieubeleid moeten worden beschouwd. Het tabellarisch aangeven van de milieugevolgen per aspect en per alternatief biedt een goede basis voor een onderlinge vergelijking van de alternatieven.

Overige aandachtspunten bij dit onderdeel van het MER kunnen zijn:

- een beschouwing over de mate waarin de initiatiefnemer bij elk van de alternatieven denkt zijn doelstellingen te kunnen verwezenlijken;
- een beschouwing over de positieve en negatieve gevolgen van ieder alternatief en de daarbij in het geding zijnde belangen;
- een voorkeursvolgorde van de alternatieven per milieu-aspect, waarbij afweging van ongelijksoortige milieu-aspecten dient te worden vermeden.

Op grond van de m.e.r.-regeling in de Wabm is de initiatiefnemer niet verplicht om in het MER kostenaspecten aan de orde te laten komen. Desondanks zou een globale kostenvergelijking van de in beschouwing genomen alternatieven in het MER kunnen worden opgenomen.

10. OVERZICHT VAN DE LEEMTEN IN KENNIS EN INFORMATIE

Een MER bevat tenminste: Een overzicht van de leemten in de onder sub d en e bedoelde beschrijvingen ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens (art. 41 j, lid 1, sub g, Wabm).

Het MER dient aan te geven welke van de gevraagde informatie niet kan worden geleverd, evenals de reden waarom en de betekenis van deze leemten voor de besluitvorming. Daarbij kunnen ook worden vermeld:

- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens (b.v. inventarisaties en karteringen);
- gebrek aan bruikbare voorspellingsmethoden;
- andere kwalitatieve en kwantitatieve onzekerheden met betrekking tot milieugevolgen op korte en langere termijn.

11. EVALUATIE ACHTERAF

De vastgestelde leemten in kennis en informatie kunnen worden gezien als onderwerpen van voortgaande studie en behoren mede te worden betrokken bij een in concept op te stellen evaluatieprogramma van de daadwerkelijk optredende gevolgen voor het milieu. Dit concept-evaluatieprogramma zal in het MER beschreven kunnen worden.

Bij deze evaluatie zal kunnen worden ingegaan op:

1. de wijze van inventarisatie van de vegetatie- en fauna-ontwikkeling;
2. de vegetatie-ontwikkeling (aanwezigheid en bedekking van indicatorsoorten) die is opgetreden als gevolg van de genomen inrichtings- en beheersmaatregelen;
3. de aantalsontwikkeling en het eventuele broedsucces van indicatorsoorten voor de fauna;
4. het volgen van de fauna-ontwikkelingen die bij de poel optreden.

De evaluatie kan gecombineerd worden met een programma van maatregelen voor controle en nazorg.

12. SAMENVATTING VAN HET MER

Een MER bevat tenminste: Een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven (art. 41 j, lid 1, sub h van de Wabm).

De samenvatting van het MER dient de belangrijkste elementen van het rapport te presenteren:

- Motivering van het belang van het voornemen.
- Keuze en motivering van de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven, waaronder het alternatief waarbij de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu worden toegepast.
- Beschrijving van de uitgangssituatie van het milieu (mede ten behoeve van de evaluatie achteraf).
- Zo objectief mogelijke beschrijving en voorspelling van de effecten van de verschillende alternatieven.
- Vergelijkende beoordeling van de alternatieven tegen de achtergrond van normen en uitgangspunten van het milieubeleid.

B I J L A G E N

BEHORENDE BIJ

HET ADVIES VOOR RICHTLIJNEN VOOR DE
INHOUD VAN HET MILIEU-EFFECTRAPPORT
GOLFBAAN SYBROOK TE ENSCHEDE

(Bijlagen 1 t/m 4)

VERZOEK VAN HET COLLEGE VAN BURGEMEESTER EN WETHOUDERS TOT ADVISERING

MILIEUDIENST

Postbus 106
7500 AC Enschede
Telefoon 053-321255

GEMEENTE

ENSCHEDA

Aan: De commissie voor de
milieu-effectrapportage
postbus 2345
3500 GH Utrecht

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
Ingekomen:	19 SEP. 1988
Nr.:	1305-88 B4
Dossier:	194-8

uw kenmerk   uw brief van   ons kenmerk   datum
 onderwerp milieu-effectrapportage golfbaan   MD/BBJZ/10254   14-09-1988
 Oldenzaalsestraat

Geachte dames/heren,

Door de heer J. Scholten, Bergweg 395 te Enschede is een zg. "startnotitie" ingediend bij de gemeenteraad, als eerste stap in de procedure tot het opstellen van een milieu-effectrapport in verband met voorgenomen realisering van een golfbaan in een gebied ten oosten van de Oldenzaalsestraat ter weerszijden van de Veendijk. Van een en ander hebben wij publikatie gedaan in de dagbladen Tubantia en Twentse Courant d.d. 15 september 1988. Daarbij is tevens aangegeven dat een ieder schriftelijk opmerkingen kan maken over het geven van richtlijnen. Een exemplaar van publicatie en startnotitie sluiten wij in.

Wij verzoeken u ons te adviseren over het geven van richtlijnen inzake de inhoud van het milieu-effectrapport. Bijgaand treft u een exemplaar van de startnotitie aan. Een aantal voor u relevante stukken, waaronder kaartmateriaal is reeds toegezonden aan uw medewerkster mevr. M. Buitenkamp.

Reacties voor het geven van richtlijnen zullen zo spoedig mogelijk aan u worden doorgezonden. Conform het bepaalde in art. 41n, lid 1 verzoeken wij u binnen twee maanden aan de raad van onze gemeente advies uit te brengen over het geven van de richtlijnen.

Hoogachtend,
Burgemeester en Wethouders
van Enschede,
namens dezen,
directeur Milieudienst,

P.J. Oldenhof)

